

Dojrzałość szkolna

Od kiedy dziecko, wchodząc w szósty rok życia, rozpoczyna naukę w zerówce, rodzice często stykają się z pojęciem dojrzałości szkolnej. Dziecko osiąga ową dojrzałość wtedy, gdy poziom jego rozwoju intelektualnego, emocjonalnego i społecznego oraz sprawność fizyczna umożliwiają mu sprostanie wymaganiom stawianym uczniom klasy pierwszej. Czas potrzebny do pokonania tego etapu rozwojowego zależy od wrodzonych predyspozycji dziecka i od oddziaływań środowiska. Rodzice mogą więc wspierać swoje dziecko w każdym z wymienionych obszarów, uruchamiając własną wyobraźnię i inwencję twórczą, w czym pomogą im, mam nadzieję, wskazówki zawarte w dalszej części tego artykułu.

Sprawność fizyczna i sposoby jej rozwijania

Pewność w posługiwaniu się własnym ciałem jest częścią poczucia pewności siebie, dlatego warto inspirować dziecko do podejmowania różnych typów aktywności fizycznej: uprawiania sportu, tańca czy gimnastyki. Odpowiednia ilość ruchu wpływa pozytywnie na zdrowie, wytrzymałość i samopoczucie dziecka, ułatwiając mu tym samym pracę w szkole. Dobry wzrok i słuch, a także zrozumiałe wypowiedzianie się dziecka to kolejne aspekty dojrzałości fizycznej.

Najlepszym sposobem poprawienia sprawności dziecka jest zapewnienie mu czasu i miejsca na zabawy ruchowe. Tymi miejscami mogą być parki, place zabaw, las, a nawet kuchnia, gdzie ćwiczy się sprawność rąk, wyrabiając z ciasta fantastyczne figurki. Dzieci potrzebują gier, które uczą biegania, skakania, chodzenia, rzucania i łapania, przewracania się na boki i utrzymywania równowagi - takie zabawy, jeśli są systematyczne, poprawiają również koordynację wzrokowo - ruchową.

Równie ważna, jak sprawność całego ciała, jest sprawność manualna, nieodzowna w zadaniach stawianych przez nauczycieli w szkole. Pracować nad jej polepszeniem można na wiele sposobów:

- zachęcać do wszelkich zabaw ruchowych,
- wymyślać różnorodne ćwiczenia gimnastyczne i ćwiczyć razem z dzieckiem,
- trenować czynności samoobsługowe (sprawność w tym zakresie jest ważna również z punktu widzenia samodzielności dziecka),
- zapraszać do zajęć plastycznych (dziecko może wypełniać duże powierzchnie papieru kolorowymi farbami i kredkami, malować koła i formy koliste od lewej do prawej strony i bez odrywania ręki, rysować szlaczki, malować palcami lub pęczkiem waty, lepić z plasteliny, tworzyć wydzieranki i wyklejanki, nawlekać koraliki, kopiować i obrysowywać różne kształty).

Dojrzałość emocjonalno-społeczna

O dojrzałości społecznej dziecka świadczą, między innymi, potrzeba nawiązywania dobrych kontaktów z rówieśnikami i nauczycielami oraz zdolność ich utrzymywania. Dziecko powinno opanować szereg umiejętności, koniecznych do dobrego funkcjonowania w grupie. Są wśród nich uważne słuchanie, komunikowanie własnych potrzeb i myśli, znajomość reguł postępowania wobec innych i jednocześnie pewna niezależność opinii, umożliwiająca unikanie złych wpływów. Rodzic wspomaga rozwój społeczny dziecka, włączając je w codzienne życie domowników, dzieląc się własnymi przeżyciami, zrozumiałe zwracając się do dzieci i poświęcając im uwagę. Udział w zabawach zespołowych uczy zdyscyplinowania i podporządkowywania się normom grupowym (podobnie jak konsekwentna postawa i wymagania rodziców w domu), zaś poznawanie nowych osób i miejsc kształtuje ważną zdolność adaptacji w różnych środowiskach.

Na dobre samopoczucie dziecka w sytuacjach społecznych wpływa, niewątpliwie, bycie zaradnym i samodzielny w sprawach codziennych. Rodzic kształtuje te umiejętności od najwcześniejszych lat życia dziecka, pozwalając mu radzić sobie z różnymi zadaniami, samemu rozwiązywać niektóre problemy, podejmować decyzje i ponosić konsekwencje własnych działań.

Równie ważna, co rozwój społeczny, jest dojrzałość emocjonalna dziecka. Wiąże się ona z nabyciem stanu równowagi uczuciowej, który pozwala na opanowywanie reakcji emocjonalnych, na dostosowanie tych reakcji do określonej sytuacji. Kolejny krok w rozwoju emocjonalnym to uwrażliwienie na potrzeby innych, zdolność empatii, uczenie się patrzenia na świat oczami rówieśników, nauczycieli i rodziców. W tej trudnej nauce pomagają rozmowy o uczuciach różnych osób w odmiennych sytuacjach, poszerzanie języka emocji, rozmowy na tematy ważne i osobiste, dotyczące przekonań i wyznawanych wartości.

Rodzice, którzy nagradzają dziecko za doprowadzanie zadań do końca, wypracowują w nich obowiązkowość, wytrwałość i sumienność, natomiast chwalenie i dostrzeganie wysiłku, jaki dziecko wkłada w swoją pracę, budują w nim wiarę w siebie i chronią przed zniechęcaniem się niepowodzeniami.

Dojrzałość poznawcza

Najważniejszym elementem dojrzałości w sferze poznawczej, który odpowiada za przyszłe sukcesy szkolne, jest ciekawość poznawcza dziecka. Rozbudzenie w dziecku zainteresowania otaczającym światem, czytaniem i pisanem, zagadnieniami matematycznymi, czyli po prostu motywacji do nauki, jest głównym zadaniem rodzica na omawianym etapie życia dziecka. Cele te można osiągnąć pokazywaniem przydatności

w codziennym życiu informacji zdobywanych w szkole, opowiadaniem o własnych zainteresowaniach, pokazywaniem nowych książek, miejsc i zjawisk, dyskutowaniem na najdziwniejsze tematy, uważnym obserwowaniem przyrody, zadawaniem pobudzających do myślenia pytań i eksperymentowaniem.

Dojrzałe poznawczo dziecko ma podstawową wiedzę o otaczającym go świecie, słucha i rozumie polecenia nauczyciela, koncentruje się na omawianych tematach, przekazuje swoje myśli w sposób zrozumiały i logiczny, potrafi wyciągać wnioski i oceniać, łatwo przyswaja i utrwała nowe pojęcia i informacje i wykorzystuje posiadaną wiedzę w praktyce. Potrafi porównywać i odtwarzać figury geometryczne, odróżnia kierunki, zapamiętuje proste melodie i rymowanki, przeprowadza analizę sylab i liter, odwzorowuje i czyta proste wyrazy, układa puzzle, zna podstawowe pojęcia matematyczne, dodaje i odejmuje w zakresie 10, odróżnia stronę prawą od lewej. Wszystkie te umiejętności można z dzieckiem ćwiczyć, korzystając z gier edukacyjnych, zeszytów z zadaniami graficznymi lub wymyślać własne pomoce naukowe i zestawy zabaw.

Sposoby wspomagania nauki pisania

Kontrolowanie mięśni ręki, potrzebne przy pisaniu, pojawia się dzięki rysowaniu, malowaniu, układankom, klozkom, zabawie plasteliną, łapaniu piłki, samodzielnemu ubieraniu się, używaniu sztućców i tym podobnym, prostym czynnościom. Jeśli dziecko nie ma ochoty ćwiczyć pisania, można robić to początkowo za nie, pokazując zarazem przydatność tej umiejętności; można także zachęcać dziecko do pisania tekstów użytecznych, takich jak zaproszenia, listy, notatki, opowiadania i wiersze.

Sposoby wspomagania nauki matematyki

W tej dziedzinie przydatne są różnego rodzaju gry wzrokowe: można zachęcać dziecko do rozpoznawania kształtów w otoczeniu, układania wzorów z wyciętych figur, składania origami, przechodzenia labiryntów; można wykorzystać również gry planszowe, gry z kostkami, liczyć i przeliczać dostępne w domu i na dworze przedmioty.

Kształtowanie umiejętności wypowiedzenia się

Płynne i rozsądne wypowiedzenie się jest bardzo cenione przez nauczycieli. Dziecko nauczy się mówienia o swoich przeżyciach i zacznie formułować własne sądy, jeśli tylko rodzice dostarczą mu okazji do odpowiedniego treningu. Należy więc z dzieckiem bardzo dużo rozmawiać, zachęcać do wyjaśnień, do mówienia o tym, co je interesuje. Można

próbować rozbudowywać wypowiedzi dziecka i proponować mu pełniejsze wersje tego, co naszym zdaniem chce ono powiedzieć. Bardzo ważną sprawą jest zostawienie dziecku czasu na zastanowienie się i przemyślenie odpowiedzi.

Pomysłem do wykorzystania w czasie spaceru lub podróży są zabawy słowne - nazywanie wszystkiego, co się widzi dookoła, opisywanie cech przedmiotów, tworzenie opowiadań, rymowanek, piosenek, wymyślanie żartów i zagadek.

Ćwiczenia percepcji wzrokowej

- obwodzenie konturów ręką i palcem,
- wyszukiwanie kształtów w otoczeniu,
- kreślenie figur w powietrzu,
- obrysowywanie, kopiowanie, napełnianie konturów figur kolorem,
- łączenie punktów wyznaczających obrzeża figur,
- nakładanie na siebie figur malejących,
- wydzieranie i wycinanie figur, tworzenie obrazków z różnych wyciętych figur,
- domino geometryczne, układanki,
- szukanie różnic w obrazkach, wyszukiwanie dwóch takich samych obrazków,
- śledzenie linii i labirynty,
- dobieranie par obrazków,
- kończenie rysunków po kropkach.

Ćwiczenia orientacji w schemacie ciała

- zabawy ruchowe ze zwróceniem uwagi na kierunek ruchu,
- rysowanie szlaczków od lewej strony,
- rysowanie okręgów i spirali,
- nazywanie części ciała,
- orientacja w schemacie ciała - polecenia typu: daj lewą rękę,
- orientacja w przestrzeni - polecenia typu: idź dwa kroki do przodu, w lewo,
- porównywanie wielkości,
- ćwiczenia w posługiwaniu się pojęciami nad, pod, przed - polecenia typu: narysuj u góry kreskę.

Ćwiczenie percepcji słuchowej

- zabawy muzyczne (wyklaskiwanie rytmów, rymy, słuchanie dźwięków),

- dzielenie wyrazów na sylaby, łączenie sylab w wyrazy,
- podawanie wyrazów zaczynających się tą samą literą, sylabą,
- rozpoznawanie wyrazów różniących się jedną literą,
- liczenie głosek w danym wyrazie,
- naśladowanie dźwięków z otoczenia,
- głuchy telefon,
- rymowanki,
- uczenie się wierszyków, piosenek,
- odpowiadanie na pytania dotyczące przeczytanej bajki,
- zapamiętywanie i powtarzanie ciągów słów.

Ćwiczenie w utrwalaniu odtwarzania liter

- wycinanie i lepienie liter,
- wodzenie palcem po liniach liter,
- układanie wyciętej litery w różnych pozycjach,
- wyszukiwanie liter w tekście,
- segregowanie obrazków z daną literą,
- kalkowanie liter.

Ćwiczenie usprawniające grafomotorykę

Ćwicząc sprawność manualną należy zwrócić uwagę na to, czy dziecko prawidłowo trzyma ołówek lub inne narzędzie pisarskie, i czy napięcie mięśniowe nie jest zbyt słabe (wtedy należy wykorzystać twardy ołówek) ani zbyt mocne (miękki ołówek, flamastry); warto wcześniej wyrabiać nawyki ruchowe związane z kierunkiem pisania (rysowanie szlaczków od lewej do prawej strony, kreślenie linii, okręgów). Ćwiczenie mięśni odpowiadających za pisanie zapobiegają późniejszemu usztywnianiu i bólowi ręki (ściskanie gumowej piłki, lepienie z plasteliny, puzzle, gry wymagające tasowania kart i poruszania pionkami, zabawy małymi przedmiotami: figurkami, samochodzikami, rysowanie, klejenie, mocne zaciskanie i rozluźnianie dłoni z kciukiem na zewnątrz, spacerowanie palcami po stole).

Opracowanie: mgr Agnieszka Klimonda